

### III. PRZEGLĄD PIŚMIENICTWA

P. Szpunar, *Polityka pieniężna. Cele i warunki skuteczności*, PWE, Warszawa 2000, ss. 304.

Problematyka polityki pieniężnej nie należy do szczególnie popularnych chętnie podejmowanych w polskim piśmiennictwie ekonomicznym. Należy ona do zagadnień trudnych, jak wszystko co wiąże się z pieniądzem. O wiele łatwiej można znaleźć przyczynki, niż eseje dotyczące jej funkcjonowania, mające najczęściej charakter wybiórczy, fragmentaryczny, instrumentalny, bądź prezentujące ją bardzo ogólnikowo, wręcz powierzchownie. Innym rodzajem publikacji poświęconych polityce pieniężnej są także oceny realizacji polityki pieniężnej, czy analizy autorstwa pracowników NBP posiadających zarówno ogromną wiedzę praktyczną (operacyjną), jak i stosowne przygotowanie teoretyczne.

Tymczasem pomimo ogromnego znaczenia stabilizacji pieniądza dla równowagi ekonomicznej oraz wszechobecnego w polityce gospodarczej problemu walki z inflacją (od lat siedemdziesiątych) – nie wywołało to „swoistej mody” na publikacje książkowe, w przeciwieństwie np. do marketingu, naświetlanego w różnych płaszczyznach i przekrojach.

Z aplauzem zatem należy powitać nową pozycję, wśród nielicznych wydanych u schyłku XX wieku poświęconą polityce pieniężnej. Aplauz ten jest tym większy, iż recenzowana książka należy do bardzo interesujących, a jednocześnie odbiega sposobem narracji, ujęciem i kompozycją od wcześniej opublikowanych pozycji z problematyki monetarnej.

Ogromną zaletą książki P. Szpunara, pomimo poruszonych wielu trudnych problemów teoretycznych i skomplikowanych powiązań przyczynowo-skutkowych przeciw zarówno w teorii, jak i praktyce polityki pieniężnej jest przejrzystość, klarowność prezentacji. Również język, którym operuje Autor w niełatwej materii zagadnień pieniężnych, choć siłą rzeczy musi być precyzyjny, ścisły i naukowy, nie nosi piętna nadmiernego akademizmu i naukowego zadufania.

Jednocześnie należy podkreślić, że pomimo wspomnianych zalet książka P. Szpunara nie jest pozycją popularyzatorską z polityki pieniężnej. Uchwycenie jej walorów i dorobku twórczego wymaga skupienia, waloryzowania wywodów i ocen. Wymaga pewnego dystansu w zakresie prezentowanej delikatnej materii polityki pieniężnej. Z jednej strony wskazuje ona, jak wiele już udało się dokonać w praktycznym kształtowaniu tej tak ważnej dziedziny życia gospodarczego zarówno w krajach o dojrzałej gospodarce rynkowej, jak i na tzw. rynkach wchodzących. Z drugiej strony pobudzić może czytelnika do refleksji nad tym, jak wiele jeszcze jest do zrobienia, by osiągnąć „wyższą” skuteczność decyzji monetarnych, jak wiele barier trzeba jeszcze pokonać, ile wysiłku należy ponieść, by osiągnąć stosowny poziom elastyczności wobec nieustannie zmieniających się warunków otoczenia makroekonomicznego.

Problematyka polityki pieniężnej może być podejmowana z różnych punktów widzenia, gdyż interesujące są zarówno wątki teoretyczne, jak i pragmatyczne. W warunkach polskiej młodej rzeczywistości rynkowej wiele jest znaków zapytania, zarówno w zakresie instrumentów i ich pakietu odpowiadającym konkretnej sytuacji ogólnoeconomicznej, jak i skuteczności podejmowanych decyzji monetarnych uwzględniając ich wpływ na równowagę wewnętrzną i zewnętrzną, na sferę pieniężną i realną, czy na politykę gospodarczą i postrzeganie polityk danego kraju na zewnątrz. Swoistym problemem jest też koncepcja linii prowadzenia polityki mająca albo charakter dyryżystyczny bądź też bardziej liberalny, stwarzająca określone zagrożenie.

W sytuacji małego nasycenia rynku literaturą z zakresu polityki pieniężnej trudno jest właściwie określić, jaki rodzaj prezentacji polityki monetarnej podejmowany w publikacjach jest bardziej poszukiwany, bardziej ważny i bardziej interesujący? Pojawia się pytanie: jaką powinna być książka o polityce pieniężnej u schyłku pewnej epoki rozwoju gospodarki rynkowej i w dobie nabierania doświadczeń przez niedojrzałe gospodarki rynkowe?

Recenzowana pozycja P. Szpunara bardzo zgrabnie i elegancko wpisuje się w kontekst tego pytania. Można by określić ją jednym słowem, które często pojawia się na jej stronach. Książka ma charakter **eklektyczny**, co oczywiście może być różnie interpretowane i odbierane. Jednak zdaniem recenzenta nie jest to wadą tej książki. Sądzę, że taka konstrukcja pracy o polityce pienięż-

nej, w której przeplatają się różne wątki jest bardzo twórcza, trudniejsza w przygotowaniu, gdyż wymaga umiejętnego i krytycznego spojrzenia w różnych aspektach tej polityki. Dowodzi to erudycji Autora i bardzo dobrze świadczy o jego warsztacie badawczym, umiejętnościach płynnym przechodzenia między wątkami decyzyjnymi i operacyjnymi tej polityki.

Z drugiej strony, taki eklektyczny sposób wypowiedzi może budzić wątpliwości u odbiorcy książki, dla którego łatwiejsza jest percepcja bardzo jednolicie ujmowanych problemów tej polityki. Zmusza ona bowiem czytelnika do twórczego wysiłku odkrywania tej książki i „przetawiania” toku myślenia z koncepcji teoretycznych na mechanizmy działania poszczególnych instrumentów, by wreszcie zakończyć dylematami praktycznej realizacji polityki pieniężnej.

Recenzent ma świadomość, że ze względu na eklektyczny wielowątkowy charakter książki może ona rodzić wątpliwości co do konstrukcji metodologicznej, jednorodności prezentowanej problematyki i zawartości merytorycznej. Nie jest to bowiem monografia o polityce pieniężnej. Nie jest to książka ani o krytycznej analizie poglądów różnych szkół ekonomicznych poświęconych polityce pieniężnej, ani o konkretnej polityce pieniężnej i jej realizacji, ani też o ocenie instrumentów.

Fakt, iż nie jest to monografia realizacji polityki pieniężnej, ani też monografia o podstawach teoretycznych polityki pieniężnej, nie obniża wartości merytorycznej tej książki. Przyjęta Autorska koncepcja całości nie musi być podzielana przez czytającego.

Zdaniem recenzenta, Autor ma prawo do prezentowania własnej postawy ontologicznej, własnej wizji zagadnień i w przedłożonej formie jego koncepcja doskonale się broni.

Zarówno konstrukcja pracy P. Szpunara, jak tok wywodu cały czas uzmysławiają, jak ważnym problemem w dokonujących się na naszych oczach procesach gospodarowania są kwestie monetarne. Świadomość ta przytłacza czytającego. Uzmysławia ona także, że istnieje wciąż pilna potrzeba, by zagadnienia polityki pieniężnej były nadal impulsem dla powstania nowych, kolejnych publikacji z tego zakresu.

Lektura książki prowadzi do refleksji nad tytułem pracy. W sytuacji różnorodności zagadnień w niej podejmowanych można rzec, że każda propozycja tytułu może budzić wątpliwość, że albo jest zbyt ogólny, albo nie w pełni oddaje zawartość książki. Przyjęta wersja pośrednia jest chyba najlepszym, kompromisowym rozwiązaniem. Tym niemniej recenzent nie doszukał się szerszego kontekstu prezentacji warunków skuteczności polityki pieniężnej, sugerowanej w podtytule.

Podnosząc problem warunków skuteczności należałoby przede wszystkim dokonać ich systematyki grupując zgodnie z przyjętym kryterium podziału np. na warunki ekonomiczne, polityczne, techniczno-organizacyjne, prawne itp., bądź wewnętrzne i zewnętrzne, indywidualne czy globalne itp.

Ponadto wydaje się, że warunki skuteczności mogą być tylko oceniane w perspektywie konkretnych rozwiązań, przypisanych merytorycznie, przestrzennie i czasowo do określonej rzeczywistości gospodarczej. Chyba, że Autor potraktował jako realizację tych zagadnień ostatni rozdział swojej książki.

Recenzowana praca składa się z czterech rozdziałów.

Pierwszy charakteryzuje dylematy teoretyczne polityki pieniężnej, poprzez konfrontację stanowisk keynesistów i monetarystów w żywotnych kwestiach dotyczących tak teorii, jak i praktyki. Autor wskazuje na ograniczoną skuteczność proponowanych przez teorię. Wskazuje na interesujące modyfikacje i krytyczne podejście R. E. Lucasa do dominujących dziś poglądów szkoły monetarystycznej oraz dokonuje krytyki teorii modeli empirycznych. Prowadzi też rozważania na temat rozmaitych strategii realizacji polityki pieniężnej a koncepcją jej celów finalnych, uzupełniając swoje rozważania aktualnym spojrzeniem uwzględniającym skutki globalizacji.

Rozdział ten kończą rozważania na temat stabilności cen jako celu finalnego polityki pieniężnej. Autor rozpatruje w nim żywotne kwestie horyzontu czasowego, pomiaru inflacji.

Rozdział drugi poświęcił Autor instrumentom polityki pieniężnej. W początkowych rozważaniach skoncentrował narzędzia administracyjne i rynkowe wskazując na ich wady i zalety. Komentarz Autorski ilustruje przykłady zaczerpnięte z praktyki polityki pieniężnej z różnych krajów.

Następnie przystąpił do prezentacji i krytycznej analizy czterech pośrednich narzędzi polityki pieniężnej: rezerw obowiązkowych, operacji otwartego rynku, transakcji kredytowo-depozytowych i instrumentów uzupełniających i nadzwyczajnych.

Recenzent odniósł wrażenie, że wykorzystane przez Autora klasyfikacje instrumentów nie są konsekwentne, bo raz stosuje on podział wynikający ze swobody oddziaływania (administracyjny i rynkowy), drugi raz traktując jako tożsame – określa narzędzia z punktu widzenia reakcji i skutków (na bezpośrednie i pośrednie). Zdaniem recenzenta są to dwie różne klasyfikacje.

Stopień głębokości analizy poszczególnych narzędzi jest zróżnicowany. Wśród wspomnianych czterech narzędzi – Autor poświęcił najwięcej uwagi rezerwie obowiązkowej. Pozostałe instrumenty nie są już tak szeroko i dokładnie przeanalizowane.

Pewien niedosyt odczuł recenzent po lekturze podrozdziału o kanałach transmisji polityki pieniężnej, który wymagałby chyba jednak szerszego komentarza, bądź ewentualnej prezentacji na schematach, ukazujących powiązania logiczne w ujęciu przyczynowo-skutkowym.

Rozdział trzeci prezentuje strategię polityk pieniężnej. Autor uwzględnił w nim rozważania na temat wyboru celów pośrednich polityk pieniężnej i przesłanek determinujących ten wybór. Dokonał krytycznej analizy praktyk stosowanych w tym okresie w różnych krajach, odnosząc się do kontroli kursu walutowego, agregatów pieniężnych i stóp procentowych. Wskazał też na uwarunkowanie skuteczności polityki pieniężnej z punktu widzenia celów pośrednich.

Rozdział ten zawiera też komentarz Autora poświęcony strategii bezpośredniego celu inflacyjnego.

Rozdział czwarty w całości poświęcony jest polityce pieniężnej realizowanej w Polsce. Autor dokonuje w nim oceny zarówno celów, stosowanych narzędzi i rezultatów praktycznych tej polityki w latach dziewięćdziesiątych.

Ilustracje i stopień penetracji zagadnień jest bardzo różny. Część z nich odnosi się do całego okresu tzn. 1990 - 1999, część ma wycinkowy charakter, kładąc akcent na ostatnie pięćdziesiąt lat.

Podsumowując powyższe uwagi o książce P. Szpunara – recenzent gorąco poleca niniejsze opracowane zarówno specjalistom interesującym się problematyką bankowości finansów, studentom szkół ekonomicznych, jak i praktykom gospodarczym. Lektura książki budzi wiele refleksji, dostarcza szerokiej wiedzy o polityce pieniężnej i ma również walory dydaktyczne, gdyż mówi jasno o bardzo trudnych problemach.

Wiesława Przybylska-Kapuścińska

*Pomiędzy etyką a polityką. 80 lat socjologii w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim (1918 - 1998)*, pod red. E. Hałas, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 1999, ss. 412.

*Pomiędzy etyką a polityką* jest zbiorem artykułów stanowiących materiał sympozjum zorganizowanego pod patronatem Katedry Socjologii KUL i Sekcji Historii Socjologii PTS w 1998 roku dla upamiętnienia osiemdziesięciolecia uprawiania socjologii w strukturach Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.

Książka, wydana nakładem Towarzystwa Naukowego KUL, podzielona jest na trzy części, poprzedzone przedmową Elżbiety Hałas – redaktora wydania. Nie sposób w krótkiej recenzji omawiać rozległą treść wszystkich artykułów składających się na całość zbioru. Będę się więc kierował niewątpliwie subiektywnym odczuciem znaczenia poruszanej w nich tematyki dla realizacji przyświecającego książce celu, określonego w *Przedmowie*: „... lepszemu rozumieniu problemów aktualnych społeczeństwa narodowego, politycznego, kościelnego, obywatelskiego oraz globalnego i ich wzajemnych powiązań” oraz „dylematów uprawiania socjologii w złożonym kontekście ideologii i władzy – pomiędzy polityką a etyką” (s. 10).

Część pierwsza, zatytułowana *Socjologia i jej rozumienie* (artykuły W. Winclawskiego, E. Hałas, J. Kupnego, S. Gałkowskiego, F. Kampki, J. Turowskiego, J. Mariańskiego), zawiera interesujące informacje na temat rozwoju chrześcijańskiej myśli społecznej w Polsce oraz jej stosunku do głównego nurtu myśli socjologicznej i społecznej. Ukazuje wkład i znaczenie nauk społecznych uprawianych w ośrodku lubelskim dla procesu rozwoju socjologii jako nauki i związanego z nią wzrostu zainteresowania tematyką – w szerokim rozumieniu – społeczną.

Druga część pracy *Pomiędzy etyką a polityką*, zatytułowana *Socjologia wśród nauk społecznych* zawiera artykuły O. Ostaszewskiej, K. Motyki, A. Szafrąńskiego, P. Pawliszaka, A. Jabłońskiego. Przybliżają one czytelnikowi szerokie spektrum zagadnień społecznych, podejmowanych